

Mikko Vehkaperä

KOULUTUSSTRATEGIAN 2009-2012
TOIMEENPANOSUUNNITELMAN

LOPPURAPORTTI

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

KOULUTUSSTRATEGIAN 2009-2012
TOIMEENPANOSUUNNITELMAN

LOPPURAPORTTI

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti

Rovaniemi 2013

© Kirjoittaja

Ulkoasu: Maaret Posti & Arttu Hirvonen

ISBN 978-952-6620-10-7 (pdf)

SISÄLLYSLUETTELO

- 4 Koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelman toteutuminen vuoden 2012 lopussa
- 5 Tavoite 1: MTI tarjoaa monipuolisen oppimis-, kehittämis- ja testausympäristön matkailualan koulutukselle
- 11 Tavoite 2: MTI mahdollistaa, turvaa ja monipuolistaa alan koulutuksen Lapissa sekä pyrkii lisäämään koulutuspaikkoja
- 14 Tavoite 3: MTI on Suomen johtava matkailualan kouluttaja
- 17 Tavoite 4: Instituutti on kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu koulutusorganisaatio
- 19 Tavoite 5: Instituutti lisää yhteistyötä koulutuksen järjestämisessä

KOULUTUSSTRATEGIAN TOIMEENPANOSUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN VUODEN 2012 LOPUSSA

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI) aloitti toimintansa syksyllä 2009. Samaan aikaan laadittiin instituutille strategia vuosille 2009–2012. Strategiassa asetettiin monia tavoitteita myös koulutuksen kehittämiseksi instituutissa ja instituutin oppilaitoksissa. Strategian tavoitteiden toteuttamiseksi tuli laatia yksityiskohtaisempi toimintasuunnitelma, jossa määriteltäisiin ne käytännön toimet, joilla strategian mukaisiin tavoitteisiin päästäisiin vuoden 2012 loppuun mennessä. Lisäksi tuli määritellä toimenpiteiden tarkemmat aikataulut ja vastuutahot.

Koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelmaa hahmoteltiin oppilaitosten edustajien yhteisissä tapaamisissa vuoden 2009 aikana. Suunnitelman luonnos valmistui vuoden 2009 lopussa. Se sisälsi kuitenkin vielä liikaa eritasoisia toimia sekä toiveita, joiden toteuttamiseen ei ollut riittävästi resursseja. Suunnitelman viimeistelemiseksi nimettiin keväällä 2010 koulutussuunnittelun asiantuntijaryhmä. Ryhmä sai ehdotuksen toimeenpanosuunnitelmaksi valmiiksi kesäkuussa 2010. MTI:n johtokunta hyväksyi toimeenpanosuunnitelman elokuussa 2010.

Toimeenpanosuunnitelman toteutuksessa keskeisessä roolissa on ollut MTI:n koulutustiimi, johon kuuluu sekä henkilökunnan että opiskelijoiden edustus kaikista MTI:n kolmesta oppilaitoksesta. Koulutustiimissä on sovittu toimeen-

panosuunnitelman toimenpiteiden viemisestä käytäntöön ja seurattu niiden toteutumista.

Tässä raportissa kuvataan toimeenpanosuunnitelman toteutumista. Useimmat suunnitelman toimenpiteistä ovat toteutuneet joko asetetussa aikataulussa tai hieman myöhemmin. Eniten on panostettu MTI:n osapuolten koulutustoiminnan yhteistyömuotojen kehittämiseen ja toteuttamiseen. Osa toimenpiteistä on puolestaan korvattu matkan varrella toisilla tai päätetty jättää muiden kehitystoimien takia kokonaan tekemättä. Osa toimenpiteistä on vielä kesken. Kaikki toimeenpanosuunnitelman toimenpiteistä on kuitenkin jossain vaiheessa käsitelty koulutustiimissä. Raportissa esitellään pääasiat toimenpiteistä ja niiden toteuttamistavoista luokiteltuna koulutusstrategian ja toimeenpanosuunnitelman mukaisiin viiteen päätavoitteeseen.

Koulutuksen kehittämistyössä suurena apuna on ollut korkeakoulujen yhteinen Oppiva matkailu I-vaihe -hanke, joka on tarjonnut resursseja normaalin työmäärän päälle tulevaan suunnitellutyöhön. Hanke mahdollistaa myös tämän raportin julkaisemisen. Toisella asteella toimintaa on tukenut Matkailukoulutuksen Sateenkaari -hanke.

Rovaniemellä vappuna 2013,
Mikko Vehkaperä

TAVOITE 1

MTI tarjoaa monipuolisen oppimis-, kehittämis- ja testausympäristön matkailualan koulutukselle

1. Instituutti on koonnut matkailukoulutusta antavat organisaatiot sekä tutkimus- ja kehittämissyksiköt samaan osaamisverkostoon ja varmistanut koulutusväylän toimivuuden.
2. Matkailutoimialan yhteistyön avulla instituutti on luonut opiskelijoille mahdollisuuden monialaiseen ja monipuoliseen oppimiseen ja osallistumiseen kansainvälisiin, alue- ja elinkeinosidoksisiin käytännön kehittämishankkeisiin.
3. Neuvottelukunnan toiminta proaktiivista ja sitoutunutta.
4. Yhteiset oppimisympäristöt ja tilaratkaisut tukevat MTI:lle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Osaamisen kokoamisesta ja koulutusväylistä

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI) perustettiin osapuolten yhteissopimuksella syksyllä 2009, jolloin myös ensimmäinen johtosääntö astui voimaan. Instituutin virallisia avajaisia vietettiin 1.10.2009. Ensimmäiset kaksi vuotta olivat kuitenkin toiminnan rakentamisen aikaa ja varsinaista yhteistyötä oli vain nimellisesti. Instituutin korkeakouluosapuolet toimivat yhteisissä tiloissa syksystä 2009 alkaen, mutta toisen asteen koulutus säilyi erillään. Toisen asteen koulutuksen yhteistyötä instituutissa vahvistettiin, kun Lapin matkailuopisto irrotettiin Lapin ammattiopistosta vuoden 2011 alusta ja liitettiin osaksi MTI:a.

Vuoden 2012 lopussa koulutusasteista yliopistolla ja ammattikorkeakoululla on yhteiset tilat Viirinkankaalla ja yhteistyö sujuu jouhevasti. Ammattikorkeakoulun kaikki opetus ja yliopiston matkailututkimuksen pääaineopetus järjestetään samalla kampuksella. Samoin tutkimus- ja kehittämisspalvelut on pääasiassa keskitetty Viirinkankaalle. Toisaalta tutkimusta koordinoidaan myös yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnasta ja sen Lappea-instituutista, mikä on hieman sekoittanut vastuusuhteita. Toisella asteella koulutusta annetaan Rovaniemellä Toripuistikossa sekä Kittilässä ja Sodankylässä, ja alueellista palvelutoimintaa harjoitetaan ympäri Lappia.

Merkittävä muutos toimintojen yhtenäistämässä on ollut instituutin eri osapuolten maksullisen palvelutoiminnan yhdistäminen yhdeksi organisaatioksi vuoden 2012 alusta. Perustamis- ja kehittämissvaiheessa voitiin käyttää hyväksi monipuolisia aiempia kokemuksia matkailuopiston palvelutoiminnasta ja aikuis-koulutuksesta sekä ammattikorkeakoulun maksullisista palveluista. Toimintasuunnitelma palvelutoiminnan kehittämiseksi valmistui kesällä 2012. Uusia toimintamuotoja, kuten vapaamuotoisia elinkeinotapaamisia, pilotoitiin syksyn 2012 aikana. Täysin uusi palveluyksikkö ei ole kuitenkaan vielä pystynyt hyödyntämään kaikkien oppilaitosten tarjontaa, vaan lähinnä on keskitytty toisen asteen jo val-

miiden koulutuksien jatkokehittelyyn. Toiminnan laajentamisessa korkeakouluille ja ylipäättään yhteisten palvelukokonaisuuksien miettimisessä on vielä tekemistä. Yliopiston täydennyskoulutusta organisoivat osittain myös Lapin yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelut, mikä osaltaan vaikeuttaa MTI:n oman palvelutoiminnan erottautumista. Samoin avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun toimintaa ei ole täysin integroitu MTI:n toiminnan alle. Palvelutoiminnan kehittäminen on yksi MTI:n suurista tavoitteista vuodelle 2013.

Koulutuksen yhteistyön kehittämisessä keskeisessä asemassa on lähes koko strategiakauden ajan toiminut MTI:n koulutustiimi, jossa on voitu keskustella yhteisistä linjauksista yhdessä kaikkien osapuolten kanssa. Koulutustiimin kokoonpanoon kuuluu edustajat kustakin oppilaitoksesta, Oppiva matkailu I-vaihe -hankkeesta ja projektiopintoja koordinoivasta tiimistä sekä opiskelijaedustus. Koulutustiimin toiminta käynnistettiin syksyllä 2010, jolloin puheenjohtajana toimi opintopäällikkö Mikko Vehkaperä. Vuoden 2011 alusta koulutustiimin vetovastuu on kuulunut RAMK:lle ja puheenjohtajana on toiminut koulutusopintopäällikkö Tarja Tammia.

MTI:ssa opiskelijat opiskelevat pääosin omissa oppilaitoksissaan, mutta pääsevät tutustumaan toisten oppilaitosten tarjontaan jo opintojensa aikana yhteisten opintojen, yhteisten projektien ja ristiinvalittavien opintojen kautta (ks. jäljempänä). Koulutusväylä toteutuu mahdollisuutena hakea opiskelijaksi seuraavalle koulutusasteelle. Erillisiä väyliä MTI:n opiskelijoille ei kuitenkaan ole, vaan hakeutuminen tapahtuu olemassa olevien väylien kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa osallistumista valintakokeisiin tai erillisvalintoihin kaikkien muiden hakijoiden kanssa samoissa kiintiöissä. Erityistä etua aiemmista MTI-opinnoista ei valinnoissa saa, vaan valinnat tapahtuvat yleisten valintaperusteiden mukaan. Valintaperusteet voivat myös olla hyvinkin tiukat (esim. yliopistoon pyrkivältä restonomilta edellytetään myös jo suoritettua yliopistollista sivuainetta) tai valintakiintiöt hyvin pieniä.

Jo suoritettavat yhteiset opinnot hyväksiluetaan toki seuraavalla koulusteella automaattisesti, mikäli sisään pääsee. Väylien perusteellista läpikäymistä ei ole kuitenkaan tehty. Esimerkiksi voisi olla mahdollista suositella opiskelijoille omissa opinnoissaan joitain tiettyjä valintoja, jotka sitten helpottaisivat siirtymistä seuraavalle koulutusasteelle. Valintaperusteita tulisi myös tarkastella siten, että tarpeettomia esteitä ei luoda koulutusväylän toteutumiselle. Opetussuunnitelmien uusiutuessa vuonna 2013 tuleekin pohtia samalla, kuinka väyliä voitaisiin kehittää entistä sujuvammiksi.

Työelämäläheisestä opetuksesta

MTI:ssa on matkailualan koulutusta ja työelämäsidonnaisuutta pyritty oppilaitosten oman toiminnan ohella lisäämään instituutin yhteisten opintojen kautta. On huomattava, että oppilaitosten kytkökset sidosryhmiin ovat vahvat myös niiden omassa toiminnassa, joita ei tarkastella tässä raportissa. Yhteisistä opinnoista erityisesti tapahtumamatkailun opintojakso sekä erilaiset projektitoteutukset ovat keskittyneet työelämäläheisiin toimintatapoihin.

Tapahtumamatkailun ensimmäinen pilottotoiteutus organisoitiin keväällä 2011. Opintojakso suunniteltiin yhdessä kaikkien kouluasteiden kesken siten, että luennot ja käytännön toteutus, joka oli sidottu Nordic Symposium in Tourism and Hospitality Research -kansainvälisen matkailututkimussymposiumin järjestelyihin, olivat kaikille opiskelijoille yhteiset, mutta osaamistavoitteet ja oppimistehtävät erosivat opiskelijoiden kotioppilaitoksen mukaan. Kurssiin kuului myös yhteiset aloitus- ja päätösseminaarit. Kurssin kokonaisuus koottiin pääosin olemassa olevasta materiaalista tammikuussa 2011 ja toteutettiin tammi-lokuu-kuussa. Kurssin suunnittelu eteni hyvin, mutta toteutuksen muodot jäivät siitä huolimatta hahmottomuutta ja koordinoimatta tarpeeksi selvästi kaikille osapuolille eli oppilaitoksille, opettajille

ja opiskelijoille. Erityisesti toisen asteen rooli jäi informaatiokatkosten takia epäselväksi ja LAMO vetäytyikin yhteistoteutuksesta keväällä 2011. Tapahtuma järjestettiin kuitenkin onnistuneesti syyskuussa 2011 RAMK:n ja LAY:n voimin. Opiskelijat saivat arvokasta kokemusta kansainvälisen konferenssin järjestämisestä. Pilotista saatiin myös paljon kokemuksia tulevaan.

*MTI:n projekti-
menetelmän avulla
opiskelijat voivat
oppia todellisia
työelämän tilanteita
niin paikallisesti kuin
kansainvälisestikin.*

Tapahtumamatkailun toinen pilotti toteutettiin syksyllä 2012. Tapahtuman casena toimi Staalon Teatterifestit Kittilässä. Suunnitteluun panostettiin nyt enemmän ja mukana oli oppilaitosten ja tapahtuman lisäksi Kittilän elinkeino-yhtiön Kideven sekä Levin Matkailu Oy:n edustus. Opintojakso koostui lähiopetusviikosta, itseopiskelusta sekä käytännön töistä festivaalilla. Opiskelijoiden osaamistavoitteet ja oppimistehtävät oli eriytetty kouluasteittain, vaikka kurssilla opiskelijat olivatkin jatkuvasti yhdessä. Toteutus onnistui hyvin ja opiskelijat oppivat tapahtuman järjestämisen lisäksi yhteistoimintaa eritaustaisten ihmisten kanssa. Mallia hyödynnetään tulevina vuosina edelleen Staalon Teatterifestien kanssa. Siinä kehitettäviä pedagogisia toimintatapoja voidaan käyttää soveltuvin osin myös muissa tapahtumatoiteutuksissa. Laaja kolmenkeskinen toteutus intensiiviviikkoineen on sen verran suuritöinen, että se kannattanee resurssien säästämiseksi rajata kerran vuodessa toteutettavaksi.

Työelämän toimeksiantoja toteuttamaan on MTI:ssa olemassa projektiopintojen menetelmä. Kuhunkin toimeksiantoon kootaan toteuttajaryhmä, joka toimii ohjatusti ja projektiluonteisesti. Projektien kautta opiskelijat voivat oppia todellisia työelämän tilanteita niin paikallisesti kuin kansainvälisestikin. Vaativammassa kehitysprojekteissa opiskelijat pääsevät harjoittamaan myös asiantuntijakykyjään. Tarpeen mukaan projekti-ryhmät voidaan koota myös oppilaitosrajojen yli, jolloin opiskelijat pääsevät jo opinnoissaan harjoittelemaan moniammatillista yhteistyötä. Käytännössä vain muutama projekti on kuitenkin toteutettu yhteisesti, vaikka avoimia toimeksiantoja on markkinoitu aktiivisesti kaikille opiskelijoille. Erityisen haasteellista on ollut matkailuopiston opiskelijoiden saaminen mukaan projekti-ryhmiin. Projektitoimeksiannot tulevat yleensä pikaisella aikataululla, jolloin työskentelyn sijoittaminen opiskelijoiden lukujärjestyksiin voi olla mahdollista erityisesti toisella asteella. Myös nuorten opiskelijoiden omatoiminen opiskelu projekti-ryhmässä aiemmin tuntemattomien ihmisten kanssa voi olla käytännössä liian haasteellista. Parhaita tuloksia on saatu, kun matkailuopistosta on voinut kerralla osallistua useampi opiskelija oman ohjaajan mukana. Nopeasti muuttuvat aikataulut ovat olleet hankalia myös korkeakouluopiskelijoille ja ryhmiin ei ole aina ollut helppo saada osallistujia. Toisaalta projekteista on ollut ajoittain jopa ylitarjontaa. Myös tiedotuksessa on ollut hieman tarpeetonta hajanaisuutta. Yhteisesti voitaisiin toteuttaa huomattavasti suurempi osa nykyisistä toimeksiannoista, mikäli edellä mainitut haasteet saadaan ylitettyä. Projektiopintoja tuleekin edelleen kehittää, koordinaatiota jätnevoittää ja koulutusasteiden yhteisprojekteja lisätä. Erityisen tärkeää on löytää ne yhteistyön muodot ja toimintatavat, jotka aidosti mahdollistavat eri koulutusasteiden opiskelijoiden osallistumisen projekteihin.

Keihäänkärkiä eli kaikkien kolmen koulutusasteen yhteistoteutuksia on rakennettu edellä kuvatun tapahtumamatkailun lisäksi myös kult-

tuuriosaamisen ja luontomatkailun ympärille. Kokonaisuudet yhdistävät oppilaitosten olemassa olevia ko. teemaan liittyviä opintojaksoja (ks. enemmän tavoite 5). Opintojaksoilla on tehty vierailuja elinkeinoelämään, mutta varsinainen opintojen yhteinen kehittäminen elinkeinon edustajien kanssa on vielä jäänyt tekemättä ja siirtyy seuraaville vuosille.

Työelämäyhteistyötä on tehty myös monissa MTI:n hankkeissa. Opiskelijat ovat osallistuneet hankkeisiin niin harjoittelijoina, projekti- ja harjoitustöiden sekä opinnäytteiden tekijöinä kuin seminaariosallistujinakin. Matkailun ennakkoinnin hankkeessa, BART-hankkeessa ja Matkailun turvallisuuden hankkeessa integrointia on tehty esim. linkittämällä hankkeen sisältöjä opintojaksoihin, tarjoamalla opiskelijoille harjoittelupaikkoja ja ehdottamalla aiheita opinnäytteisiin ja kandidaatintutkielmiin. Acappella-tutkimushankkeessa puolestaan tehtiin useampi pro gradu -tutkielma. Unelmatehdas-hankkeessa opetusta on integroitu RAMK:n eri koulutusaloilla ja yliopiston johtamisen oppiaineessa tavoitteena opiskelijoiden yrittäjyyden ja uusien ideoiden syntymisen edistäminen. Toisaalta yhtymäpinnat matkailututkimuksen opintoihin ovat jääneet vielä heikoiksi. Hankeintegrointiin ei olekaan onnistuttu vielä laatimaan täysin selkeää sapluunaa, vaan yhteistyö on rakentunut projektipäällikköiden ja opettajien aktiivisuuden kautta. Myös toisen asteen mukanaolo on ollut olematonta. Syksystä 2012 alkaen kaikki tulevat hankkeet on käsitelty myös koulutustiimissä ja oppilaitosten palaverissa opintojen integroinnin varmistamiseksi jo hankkeen alkuvaiheessa. Mallin jatkokehittäminen ajoittuu vuodelle 2013.

Lisäksi työelämäkontakteja on hyödynnetty oppilaitosten välisissä yhteistoteutuksissa. RAMK:n ja LAY:n yhteisillä Desination Management- ja Tuotekehitys-opintojaksoilla opiskelijat ovat toteuttaneet yhteisiä elinkeinon toimeksiantoja. Opintojaksot ovat saaneet hyvää palautetta ja niitä kehitetään yhteistyömuotoina edelleen jatkossa.

Työelämäyhteistyötä läheisimmillään ovat myös toisen asteen työssäoppimiset ja korkeakouluasteen työharjoittelut. Toisella asteella on vakiintuneet käytännöt työssäoppimiseen. Ammattikorkeakoulututkinto sisältää kaksi pakollista harjoittelua. Niiden koordinoitua ja sisältöä on ammattikorkeakoulussa viime vuosina kehitetty. Yliopistossa harjoittelu on ollut vapaaehtoinen, mutta syksystä 2014 alkaen se muuttuu kaikille pakolliseksi asiantuntijaharjoitteluksi. Harjoittelukäytäntöjen yhteinen kehittäminen voidaan aloittaa vuonna 2013.

Neuvottelukunnista

Instituutin johtosäännön mukaan MTI:lle tuli nimetä kansainvälinen tieteellinen neuvottelukunta. Tutkimustoiminta on kuitenkin pitkälti edennyt yliopiston henkilökunnan voimin aiempien toimintatapojen ja eritasoisten strategisten linjausten mukaan eikä neuvottelukunnan perustamiselle ole nähty erityistä tarvetta. Kullakin tutkijalla on omat kansainväliset verkostonsa. Kansainvälisen neuvottelukunnan roolia ollaan miettimässä parhaillaan uusiksi MTI:n tutkimustiimissä. Todennäköisesti neuvottelukuntaa ei nimetä, vaan MTI:lle nimetään vuosittain kansainvälinen tieteellinen neuvonantaja. Neuvonantajan tehtävät vahvistunevat keväällä 2013. Tutkimusta suuntaavat jatkossakin enimmäkseen MTI:n, yhteiskuntatieteiden tiedekunnan, Lapin yliopiston ja Lapin korkeakoulukonsernin strategiat.

Johtosäännössä myös mainittu valtakunnallinen elinkeinoelämän neuvottelukunta on sen sijaan perustettu. Se on ollut yhteinen matkailun ja elämysuotannon osaamiskeskuskusterin neuvottelukunnan kanssa ja on keskittynyt strategisen tason asioiden läpikäymiseen. Valtakunnallinen elinkeinoelämän neuvottelukunta on kokoontunut puolivuositain eli yhteensä 4 kertaa. Neuvottelukunnan jatko on mietittävä, kun OSKE:n toiminta päättyy vuoden 2013 lopussa.

Yhteiset kurssitoteutukset ja suoritettut opintopisteet

	2000	2010	2011	2012
Yhteiset toteutukset, suunnitellut, lkm	0	1	12	14
Yhteiset toteutukset, toteutuneet, lkm	0	1	6	7
Yhteisissä opinnoissa suoritettut opintopisteet, LAMO	0	0	0*	0*
Yhteisissä opinnoissa suoritettut opintopisteet, RAMK	0	0	407,5	284,0
Yhteisissä opinnoissa suoritettut opintopisteet, LaY	0	0	336,5	455,5

* Yhteistoteutukset on tehty toistaiseksi korkeakoulujen välillä, jonka takia suorituksia ei ole LAMO:ssa. Taulukossa eivät ole mukana yhteiset projektitoteutukset (ks. tavoite 5).

Työssäoppiminen ja harjoittelujaksot

	2009	2010	2011	2012
Työssäoppimisessa suoritettut opintoviikot (LAMO)	*	*	3343	2692
Harjoittelujaksot, lkm (RAMK)	130	152	142	139
Harjoittelut, lkm (LaY)	7	3	6	2

* LAMO:n tilastot ovat saatavilla vain vuodesta 2011 alkaen.

Kehittämishankkeissa suoritettut opintopisteet ja opinnäytteet

Kehittämishankkeissa suoritettut opintopisteet	2009	2010	2011	2012
- LAMO (ov)	*	*	55	120
- RAMK	**	**	5073	4966
- LaY	***	***	422	855
Kehittämishankkeissa suoritettut opinnäytteet, lkm				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	2	15	102	79
- LaY	***	***	4	7

* LAMO:n tilastot ovat saatavilla vain vuodesta 2011 alkaen.

** RAMK:n tilastoja kehittämishankkeissa suoritetuista opinnoista ei ole saatavilla vuosilta 2009 ja 2010, jolloin marata-ala toimi osana palvelualueen koulutusta.

*** Yliopiston kehittämishankkeissa suoritettuja opintoja ei ole tilastoitu kattavasti, jonka vuoksi taulukossa esitetyt luvut ovat arvioita.

Virallisten neuvottelukuntien lisäksi koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelmassa sovittiin perustettavaksi alueellinen elinkeinoelämän neuvottelukunta (kumppanuusklubi) läheisemmän elinkeinoyhteistyön vahvistamiseksi. Paikallistason neuvottelukunta voisi ottaa kantaa myös konkreettisiin ja operatiivisiin asioihin, kuten opetussuunnitelmiin tai harjoittelukäytäntöihin. Kumppanuusklubin kokoonpanoa suunniteltiin pitkään vuonna 2010 ja sen toiminta käynnistettiin vuonna 2011. Sen jälkeen klubi on kokoontunut 4 kertaa. Toimintaa ei ole vielä saatu aktiiviseksi eikä tapaamisissa keskusteltavista asioista tai niiden valmistelusta ja toimeenpanosta ole muodostunut selkeää toimintatapaa. Myös edustajien läsnäolo on ollut vähäistä. Klubin toiminta tulee ottaa jatkamietintään seuraavina vuosina.

MTI:ssä on kehitetty uusiu tapoja tiivistää yhteistyötä.

Koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelmassa mainittiin myös senssitoiminnan käynnistäminen. Sillä tarkoitettiin johonkin tiettyyn aiheeseen painottuvia ja nopeasti koolle kutsuttavia yhteistyöfoorumia työelämän kanssa. Varsinaista senssitoimintaa ei ole käynnistetty kuvatussa muodossa. MTI:ssä on kuitenkin viime vuosina kehitetty muunlaisia tapoja tiivistää yhteyksiä sidosryhmiin. Esimerkiksi alumnitoiminta käynnistettiin keväällä 2012. Sen kautta voidaan mm. kehittää harjoitteluohjauksia, kutsua ulkopuolisia luennoitsijoita taloon, järjestää alumnitapahtumia ja saada koulutuksesta palautetta työnantajilta. Myös opettajien työelämään tutustumisia on instituutissa lisätty. Palvelutoiminta on järjestänyt elinkeinon edustajille vapaamuotoisia kahvi- ja keskustelutilaisuuksia. Matkailun ennakkoinnin hankkeessa opettajat osallistuivat sparraustoimintaan ja olivat mukana kehittämässä lappilaisten kuntien matkai-

lua ja tiivistivät verkostojaan elinkeinoelämään. Senssitoiminta on löytänyt parempia toteutusmuotoja itsekseen.

Kaiken kaikkiaan työelämäyhteistyötä on opetuksen ja erilaisten yhteistyöfoorumien kautta runsaastikin. Toiminta kaipaa kuitenkin kokonaiskoordinaatiota, suunnitelmallisuutta ja ennen kaikkea yhteisiä toimintatapoja, jotta instituutti näyttäytyisi ulospäin yhtenäisenä. Yhteinen toimintamalli kirkastaisi MTI:n monimuotoista ja -puolista työelämäyhteistyötä niin strategisella kuin operatiivisellakin tasolla. Toimintamallin laattaminen otetaan pohdittavaksi vuonna 2013.

Opetustiloista

MTI toimii tällä hetkellä neljällä kampuksella: Viirinkangas (LaY ja RAMK), Toripuistikko (LAMO), Levi-Instituutti Kittilässä (LAMO) ja Sodankylä-Instituutti Sodankylässä (LAMO). Viirinkankaan kampus on kehittynyt yhteiseksi työympäristöksi, jossa opettajat ja opiskelijat liikkuvat vapaasti. Yhteiset tilat ja kampuksen tapahtumat ovat lisänneet yhteisöllisyyttä. Yhteisiä tapahtumia on järjestetty myös Toripuistikossa ja joitain RAMK:n käytännönläheisiä opintojakoin on voitu myös toteuttaa siellä. Levi-Instituutti on osallistunut aktiivisesti yhteistoteutusten järjestämiseen erityisesti tapahtumamatkailun osalta. Sijoittuminen eri paikkakunnille luo haasteita yhteistyölle, fyysinen välimatka on kuitenkin monesti ratkaisevaa yhteistyön spontaanissa kehittämisessä. Jatkossa on kehitettävä erityisesti Rovaniemen yksiköiden yhteistyön tapoja.

Viirinkankaalla on joitakin opetustiloja remontoitu sopimaan paremmin ongelmalähtöiseen oppimiseen. Osittain opetustilat ovat kuitenkin edelleen luokkahuonemuotoisia ja soveltuvat heikommin työelämläheiseen opetustyyliin. Kiinteistön hallinta ei ole MTI:n käsissä, joten remonteista joudutaan neuvottelemaan rakennuksen omistajan kanssa. Tavoitteena on kehittää opetustiloista yhä enemmän MTI:n tavoitteita tukevia.

TAVOITE 2

MTI mahdollistaa, turvaa ja monipuolistaa alan koulutuksen Lapissa sekä pyrkii lisäämään koulutuspaikkoja

1. Koulutustarjonta vastaa kysyntää. Koulutuspaikat ovat kohdentuneet ”oikein” tukemaan/vastaamaan tulevaisuuden, matkailuelinkeinon ja oppimisen tavoitteita.
2. Instituutti on lisännyt matkailukoulutuksen vetovoimaisuutta ja läpäisyä kaikilla koulutusasteilla.
3. Henkilöstön osaamista kehitetään kehittämissuunnitelman mukaisesti.
4. Valmistuneiden sijoittumista seurataan aktiivisesti ja mekanismit tarvittaviin koulutusmuutoksiin toimivat.

Koulutustarjonnan ja -kysynnän koordinointi osoittautui koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelmassa suunniteltua huomattavasti haasteellisemmaksi tehtäväksi. Oppilaitosten aloituspaikkojen määrää säätelevät niin monet sektorikohtaiset asiat, että MTI:ssa ei ole voitu muodostaa pitävää yhteistä näkemystä vahvistettavista aloituspaikoista. OKM:n koulutus- ja kehittämissuunnitelman mukaan matkailualan aloituspaikkoja tulisi vähentää toisella asteella ja ammattikorkeakoulussa huomattavasti. Lapissa ollaan vähentämisestä poliittisella tasolla eri mieltä. Aloituspaikkoihin tulee kuitenkin suoria paineita tai jopa määräyksiä valtionhallinnon taholta. Aloituspaikat päätetään yleensä oppilaitosten hallituksissa, joilla myös on omat näkemyksensä. Instituutin omaa suunnitelmaa ei siis voi tehdä, ennen kuin MTI voi itse päättää aloituspaikoistaan. Päätöksiä vuosittain aloittavista ohjelmistakaan ei voida tehdä yksistään MTI:n strategisen suunnitelman mukaan, vaan mm. monet valtakunnassa vaikuttavat muutostrendit vaikuttavat niihin instituutin mielipidettä voimakkaammin. Hyvä on kuitenkin jatkossakin tarkastella esim. ylemmän amk-tutkinnon, yliopiston maisteriohjelmien ja matkailualan eMBA-koulutuksen aloittamisvuosia, jotta suurin piirtein samalle, rajatulle kohderyhmälle ei ole instituutin sisällä samana vuonna liikaa kilpailevia koulutuksia.

Opintojen läpäisyyn on kiinnitetty huomiota ennen kaikkea oppilaitosten omilla järjestelyillä. Opetuksen järjestämisen muodot ovat niin erilaiset, että yhteisiin toimenpiteisiin ei ole nähty tarvetta. Parhaiten läpäisyä auttaa laadukas opetus ja viime vuosina onkin panostettu paljon opetussuunnitelmien kehittämiseen. Läpäisy on parnemaan päin, mutta siihen tulee kiinnittää huomiota myös jatkossa.

Henkilöstön kehittämisessä ei ole vielä saavutettu tavoitetilaa. Henkilöstön osaamista on kartoitettu MTI:n tasolla yhteisten työpajojen muodossa syksystä 2011. Yhtenä muotona on kaikilta kerätty EuroPass-muotoiset CV:t. Osaamisen hyödyntäminen ja sen perusteella tehty jatkokehittäminen on kuitenkin jäänyt vielä tekemättä. Esimiehet ovat voineet käyttää tuloksia kehityskeskusteluissa ja rekrytoinneissa, mutta kattavaa henkilöstön koulutus- ja rekrytointisuunnitelmaa ei ole tehty. Oppilaitokset ovat tuki järjestäneet omia koulutuksiaan ja henkilöstökoulutusta on tarjottu myös esim.

Hakija- ja opiskelijamäärät sekä opintojen läpäisyaste

Aloituspaikat	2009	2010	2011	2012
- LAMO (nuorten koulutus)	*	*	236	250
- RAMK (nuorten koulutus)	100	100	100	100
- LaY (päävalinta)	30	35	30	25
Hakijamäärä / aloituspaikat				
- LAMO	*	*	3,7	2,7
- RAMK	13,2	9,6	10,3	11,9
- LaY	5,7	4,9	4,4	7,1
Ensisijaiset hakijat / aloituspaikat				
- LAMO	*	*	1,1	0,8
- RAMK	3,2	2,8	2,8	3,0
- LaY	**	**	**	**
Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	37	29	42	40
- LaY	2	1	10	10
Alueellisten tutkinto-ohjelmien opiskelijamäärä				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	0	0	0	0
- LaY	39	34	30	16
Opintojen läpäisyaste				
- LAMO	*	*	40,5	45,6
- RAMK	61,3	48,7	37,5	42,1
- LaY	27,0	41,0	37,5	46,0

* LAMO:n tilastot ovat saatavilla vain vuodesta 2011 alkaen. Ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita ja alueellisia tutkinto-ohjelmia ei ole tilastoitu.

** Yliopistoissa ei ole erikseen tilastoitu ensisijaisia hakijoita. Hakukohteita ei hakuvaiheessa priorisoida.

Tiedon popularisoinnin hankkeen kautta. Toiminta kaipaa kuitenkin pitkäjänteisempää koordinaatiota ja parempaa suunnitelmallisuutta. Henkilöstöön liittyvät linjaukset ovat odottaneet osaltaan MTI:n strategian ja painopisteiden päättämistä. MTI:n strategia valmistui joulukuun lopussa 2012. Jatkossa strategia tulee ottaa huomioon kaikissa rekrytoinneissa ja koulutuksissa siten, että osaminen lisääntyy nimenomaan valituilla strategisilla painoaloilla. Asia on nostettu esiin koulutus-

tiimissä useaan otteeseen ja tuloksia toivotaan saatavan aikaan jo keväällä 2013. Vastuu asian edistämisestä kuuluu instituutin johdolle.

Tavoitteen 2 toimenpiteissä peräänkuulutettiin myös yhteisöllisyyttä, jota on instituutissa pyritty lisäämään yhteisten tapahtumien avulla. Pääosa yhteisistä tapahtumista on toteutettu vain Viirinkankaan kampuksen henkilöstölle ja opiskelijoille, esim. pikkujoulut, joulun avaus, lukukauden avajaiset, ystävänpäivä, päättäjäiset jne.

Lisäksi opiskelijoilla on ollut omia sekä yo- että amk-opiskelijoille yhteisiä tapahtumia. Viirinkankaan henkilökunta on kokoontunut kuukausittain yhteisille kampsukahveille, joulukuussa yhteiselle joululounaalle ja toukokuussa kevään päättäjäisiin nyt muutaman kerran. Koko MTI:n henkilökunnalle yhteisiä tapahtumia on ollut vain MTI:n vuoden avaus tammikuussa 2012 sekä Matkailukoulutuksen verkostopäivät marraskuussa 2012. Yhteisiä tapahtumia tarvitaan lisää yhteisöllisyyden lisäämiseksi myös toisen asteen suuntaan. Suunnitelmallisuutta tulisi myös lisätä, jotta mahdollisuus osallistumiseen on työjärjestysten puitteissa mahdollista kaikille. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota tapahtumien laatuun. Ilman asiallista ohjelmaa tai järjestelyjä osallistuminen jää pieneksi tai kokemukset huonoiksi.

Olisi myös huomioitava, ettei liian montaa tapahtumaa kannata yrittää järjestää yhtä aikaa, vaan keskittyä yhden tapahtuman onnistuneeseen läpivientiin. Yhteisöllisyyttä voidaan lisätä myös parantamalla sisäistä viestintää. Eri malleja sen parantamiseen mietitään jatkuvasti, esimerkiksi oppilaitosten yhteinen tapahtumakalenteri ja intranet pyritään saamaan toimiviksi vielä vuoden 2013 aikana.

Valmistuneiden sijoittumisen osalta seurantatietoa keräävät korkeakoulujen työelämä- ja rekrytointipalvelut. Koulutustiimissä keväällä 2012 sovittu toimintatapa ottaa tiedot käsittelyyn keskitetysti kerran vuodessa on havaittu hyväksi. Tuloksia voidaan hyödyntää välittömästi opetussuunnitelmien kehittämisessä. Toimintatapaa jatketaan tulevana vuosina.

3 MTI on Suomen johtava matkailualan kouluttaja

TAVOITE

1. Instituutti on saavuttanut valtakunnallisen yksikön aseman.
2. Instituutissa tuotettu koulutus on Suomen huipputasoa. Instituutilla on yhteinen laadunvarmistusjärjestelmä.
3. Instituutin markkinointi on tehokasta ja toimii markkinointisuunnitelman mukaisesti.
4. Instituutti koordinoi ja järjestää pääosan kansallisesta matkailualan avoimesta opetuksesta ja on arvostettu kansallinen täydennyskouluttaja.

MTI on herättänyt valtakunnassa paljon positiivista huomiota. Koulutuksen saralla merkittävä näkyvyyden paikka oli koko valtakunnan yhteiset Matkailualan koulutuksen verkostopäivät, jotka toteutettiin marraskuussa 2012. Päivät yhdistivät ensimmäistä kertaa toisen asteen ja korkeakoulujen opettajien neuvottelupäivät. MTI on näkynyt runsaasti muissakin tapahtumissa ympäri Suomen. Erillisyksikön statusta ei ole kuitenkaan OKM:n taholta saatu, vaan instituutti toimii edelleen kolmen oppilaitoksen yhteenliittymänä. Toisaalta erillisyksikön satutukselle ei ole tarvettakaan, jos vahvistunut asema todetaan jo muutoinkin. MTI toimii valtakunnallisella tasolla nimettynä vastuutahona esim. Matkailun turvallisuuden verkostossa, kansallisessa matkailun ennakoitiverkostossa, kansallisessa matkailustrategiassa, kansallisessa matkailun tutkimusohjelmassa sekä kansallisessa oppilaitos- & tutkimusverkostossa. Asema on siis jo suhteellisen vankka.

Koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelmassa valtakunnallisen aseman saavuttamiseksi tuli MTI:ssa selkiyttää instituutin osaamisen kärkialat. Määrittelytyö viivästyí suunnitellusta ja lopulta kärkialat tuntuivat asettuvan kärkihankkeiden eli turvallisuuden, tuotekehityksen ja ennakoinnin ympärille. Vasta uuden strategian laadinnan myötä 2011–2012 on osaamisen täsmentämiseen päästy kunnolla kiinni. Aiempia osaamisalueita hyödynnetään mahdollisimman paljon joko suoraan tai uusien päteemojen, viisiulotteisen vastuullisuuden ja arktisen vieraanvaraisuuden, alla. Kaikkea toimintaa suunnataan jatkossa uuden strategian suuntaan ja MTI:sta tulee näiden teemojen huippuyksikkö.

MTI:n edustajien esiintyminen eri foorumeilla on lisääntynyt jatkuvasti. MTI näyttäytyy sekä vahvana tutkimuslaitoksena (mm. edustus Matkailututkimus-symposiumissa 2012 todella laaja ja mukana myös opiskelija-tutkijoita, mikä oli selvä harvinaisuus monille muille) että asiantuntija- (esim. sparraustoiminta Lapin kunnissa, lukuisat esiintymiset pyynnöstä seminaareissa) ja koulutusorganisaationa (verkostopäivät, esitykset seminaareissa ym.). Jatkossa tulee panostaa näkymisten entistä parempaan koordinointiin, jotta esiinnyttäen yhtenäisesti ja puhutaan samoista asioista osallistujasta ja taustaorganisaatiosta huolimatta.

Täydennyskoulutusten ja niiden osallistujien lukumäärä, koulutuksen liikevaihto

Täydennyskoulutusten lkm	2009	2010	2011	2012
- LAMO	*	*	n. 700	n. 700
- RAMK	3	7	23	25
- LaY	2	2	3	2
Täydennyskoulutuksen osallistujamäärä				
- LAMO (opiskelijatyövuodet)	*	*	135	131
- RAMK	175	67	404	352
- LaY	41	41	56	40
Täydennyskoulutuksen liikevaihto				
- LAMO	*	*	1 205 594	986 755
- RAMK	24 310	24 903	48 475	31 129
- LaY	154 000	154 000	169 000	40 000

* LAMO:n tilastot ovat saatavilla vain vuodesta 2011 alkaen.

ta. Nyt ovat esimerkiksi ihmisten esittäytyminen, visuaalinen presentaatio tai esiin nostetut painotukset vaihdelleet erittäin paljon, mikä ei luo kuvaa yhtenäisestä instituutista. Esiintymisten vaikuttavuutta voidaan myös edelleen parantaa.

MTI:n tavoitteena on näkyä yhä enemmän myös kirjoitetussa mediassa. Aktiivista näkymistä pyritään lisäämään omilla kirjoituksilla ja julkaisuilla. Oma julkaisusarja perustettiin vuonna 2011. Lapin Kansan kanssa on sovittu säännöllisestä näkyvyydestä Alakerta-palstalla ja esim. koulutustiimi on itse tuottanut sinne jo kaksi kirjoitusta. Lisäksi on kehitetty sekä sisäistä että ulkoista uutiskirjetä, jotka levittävät tietoa instituutista sekä henkilökunnalle ja sitä kautta muualle että myös suoraan sidosryhmille. Henkilökuntaa kannustetaan kirjoittamaan myös artikkeleita yhä enemmän. Haasteena on edelleen toisen asteen tiiviimpi integrointi yhteisen näkyvyyden lisäämiseen.

Vaikka nykytilanne on kohtuullinen, on näkyvyyden lisäämiseen panostettava jatkossa vieläkin enemmän. Ennen näkyvyyden lisäämistä on kuitenkin huolehdittava siitä, että MTI:n toiminta on niin laadukasta, että sitä voi lähteä mainostamaan. MTI on saavuttanut omasta mielestään tarvittavan laadun vasta ihan viime aikoina, joten toimenpiteet johtavan matkailualan kouluttajan roolin vahvistamiseksi ovat vasta käynnistymässä. Uudet, täsmennettyä strategiaa toteuttavat opetussuunnitelmat tulevat käyttöön syksyllä 2013. Aiemmin asetettu tavoite voitaneenkin asettaa

uudestaan noin kolmen vuoden päähän. Samalla tulee miettiä tarvetta yhteiselle laadunvarmistusjärjestelmälle. Nyt sellaista ei ole lainkaan rakennettu yhteisiä keskustelufoorumeja lukuun ottamatta, vaan oppilaitoksilla on omat laadunvarmistusjärjestelmänsä.

Instituutin markkinointi- ja viestintäsuunnitelma valmistui keväällä 2012, jonka jälkeen sitä on toteutettu aktiivisesti. Alun perin suunnitelman piti olla valmiina jo paljon aiemmin. Monet organisatoriset rakenteet ja käytännön toimintatavat ottivat kuitenkin oman aikansa muotoutua. Instituutista ei voitu lähteä kertomaan muille, ennen kuin MTI:n tarkoitus ja mahdollisuudet olivat itselle selviä. Niinpä suunnitelman laadinta viivästy ja alkuvaiheessa keskityttiin sisällöllisten asioiden asemesta visuaalisen ilmeen yhtenäistämiseen. Instituutin omaa ja itsenäistä viestintää päästiin kehittämään kunnolla vasta vuoden 2012 alusta, kun perustettiin kaikki koulutusasteet yhdistävä viestintätiimi. Samalla johtokunta varasi resurssija viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen.

E erityisen haasteellinen osa markkinointi- ja viestintä suunnitelmaa on ollut opiskelijarekrytointi ja MTI:n näkyvyys omana instituuttinaan. Keväällä 2012 opiskelemaan hakeville ja hakeneille tehdyn kyselyn tulokset osoittivat odotetusti, että MTI puhumattakaan sen tuomista ainutlaatuisista mahdollisuuksista on nuorten keskuudessa vielä hyvin tuntematon asia. Oppilaitosten rekrytoinnissa matkailuala myös hukkuu korkeakoulujen

Esimerkkejä toteutuneista yhteisistä markkinointitoimenpiteistä: lehti-ilmoitukset, Road Show Lapin lukioissa, Facebook-kampanja, Rekry-messut, Maailman matkailupäivän tapahtuma, messuesiintymiset, koulutusesitteet

muuhun mainontaan, koska matkailuala on vain osa niiden tarjontaa. Sen vuoksi tarvitaan lisäponnistuksia MTI:n taholta. Oppilaitokset olivat kuitenkin hyvin pitkään erimielisiä siitä, kuinka instituuttia voi rekrytointiviestinnässä käyttää vai pitäisikö mainostaa vain oppilaitoksia. Koulutustiimi otti kantaa viestintään ja vaati näkyvyyden lisäämistä instituuttina. Linjaratkaisu saatiin aikaan alkuvuodesta 2012.

Viestinnän kehittämiseen tulee panostaa myös tulevina vuosina. Samalla on varattava riittävät resurssit laadukkaan viestinnän toteuttamiseen. Erityisesti tulee huolehtia opiskelijarekrytointin toimenpiteiden turvaamisesta. Kesällä 2012 osa opiskelupaikoista jäi täyttämättä pienen hakija- ja valintakokeisiin osallistuneiden määrän takia. Panostuksille tulee saada hiipunut vetovoima vahvistumaan jälleen.

Täydennyskoulutuksen rooli MTI:n toiminnassa on vielä osin jäsentymättä ja asetetusta tavoitteesta ollaan aika kaukana. Toisen asteen koulu-

tuksia, erilaisia lyhytkoulutuksia, amk:n erikoistumisopintoja ja oppisopimustyyppistä koulutusta järjestetään koko ajan ja ne on koottu MTI:n palvelutoiminnan alle. Synergiaetujen hyödyntäminen on kuitenkin vielä alkuvaiheessa, esim. yhteisiä koulutushankkeita on vain muutama. Osaltaan toimintaa hankaloittaa yliopiston täydennyskoulutuksen sijoittuminen yliopiston koulutus- ja kehittämisspalveluihin. Vaikka yhteistyötä MTI:n palvelutoiminnan kanssa tehdäänkin jatkuvasti, tulisi edelleen miettiä mahdollisuuksia organisatorisesti selkeämpään ratkaisuun. Myös avoin yliopisto-opetus ja avoin ammattikorkeakouluopetus tulisi saada tiiviimmäksi osaksi MTI:n palvelutoimintaa. Resursointi ja saman katon alle koonti mahdollistaisivat palveluprosessien kehittämisen, tuotteiden terävöittämisen ja toiminnan kytkemisen lähemmäksi opetusta antavaa asiantuntijahenkilöstöä. Palvelutoiminnan kokonaiskehittäminen on yksi MTI:n suurista tavoitteista vuosille 2013–2014.

TAVOITE 4

Instituutti on kansainvälisesti tunnettu ja arvostettu koulutusorganisaatio

1. Kansainvälisyys on huomioitu instituutin kaikessa koulutuksessa. Kansainvälinen yhteistyö tukee instituutin toimintaa yhteisissä painopistekohtaisissa koulutus- ja kehittämistoimissa.
2. Instituutti on luonut edellytykset uudenlaisten kansainvälisten koulutuspalveluiden suunnitteluun ja rakentamiseen ja on niiden tarjoaja.

Myös MTI:n kansainvälistymisessä on edetty hieman alkuperäistä suunnitelmaa hitaammin. MTI:n toiminnan vakiintuminen ja sisällöllisten asioiden kehittäminen veivät odotettua enemmän aikaa, joten osaamista ja MTI-tietoisuutta ei voinut lähteä levittämään ulkomaille, ennen kuin asiat olivat omassa talossa selvät. Suunnitelmat kansainvälistymiseen ja eurooppalaisen osaamisen hyödyntämiseen partnereineen tehtiin erillisen hankkeen puitteissa jo vuosina 2009–2010, mutta sen jälkeen suunnitelmat ovat odottaneet toteuttamistaan. Uusi kansainvälistymisen toimenpidesuunnitelma on ollut valmisteilla kevään ja syksyn 2012 aikana ja on tarkoitus hyväksyä käyttöön heti alkuvuodesta 2013.

Kansainvälisiä kontakteja on MTI:lla toki ollut yhtenäissuunnitelman puuttumisesta huolimatta. Oppilaitoksilla on omat kumppaninsa, joiden kanssa opiskelija- ja opettajavaihtoja on toteutettu. Kansainvälisiä vaihto-opiskelijoita on paljon ja tutkinto-opiskelijoita on erityisesti amk:n Degree Programme in Tourism -ohjelmassa ja yliopiston EMACIM (European Master of Arts, Culture and International Management) -maisteriohjelmassa. Englanninkielistä opetustarjontaa on runsaasti. Instituutissa on myös käynyt useita kansainvälisiä vierailijoita. Lisäksi kaikilla tutkijoilla on omat kansainväliset verkostonsa. Hanketyössä toimitaan jatkuvasti kansainvälisellä kentällä. Lisäksi on tehty uusia avauksia esim. arktisen maisteriohjelman tai kansainvälisen ylemmän amk-tutkinnon aloittamiseksi sekä useiden uusien vaihtokohteiden ja yhteistyöpartneruuksien sopimiseksi. Myös toisella asteella on nykyisin opettajilla ja opiskelijoilla mahdollisuuksia lähteä ulkomaanjaksolle. Kansainvälistymishalukkuudesta ei olekaan puute. Jatkossa tulee kiinnittää huomiota erityisesti kokonaiskoordinointiin sekä erilaisten suunnitelmien ja ideoiden priorisointiin.

MTI:n henkilökunta (erityisesti yliopiston henkilökunta) on edustanut MTI:a ulkomaisissa konferensseissa ja seminaareissa. Toimintaa tulee edelleen jatkaa ja laajentaa myös ammattikorkeakouluun ja matkailuopistoon siten, että yhä

Kansainvälisyys opetuksessa ja koulutustarjonnassa

Vieraskielisen opetuksen määrä, tarjonta, op	2009	2010	2011	2012
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	261,5	226,5	237	245
- LaY	56	61	66	96
Natiiviopettajien lkm				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	1	0	1	1
- LaY	0	0	0	0
Vaihtojen määrä (lähtevät + saapuvat)				
- LAMO	*	*	7*	12*
- RAMK	59	61	72	51
- LaY	25	27	20	28
Opettajavaihtojen määrä (lähtevät + saapuvat)				
- LAMO	*	*	*	5*
- RAMK	9	8	52	29
- LaY	6	10	9	13
Yhteisissä kv. verkostoissa toteutettavat opinnot, op				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	0	832	844,5	573
- LaY	0	0	0	0
Kv. koulutustarjonnan (tutkinnot, opinto-kokonaisuudet), lkm				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	1 (=DPT)	1	1	1
- LaY	1 (=Cultural Industries)	1	2 (= CI + EMACIM)	2

* LAMO:n tilastot ovat saatavilla vain vuodesta 2011 alkaen. Kansainvälistymisestä on tilastoitu ainoastaan lähtevien vaihto-opiskelijoiden määrä sekä opettajavaihdot.

useampi opettaja pääsee osallistumaan osaamisen hankkimiseen ja levittämiseen. Osallistumiselle tarvitaan yhteiset pelisäännöt, jotka luodaan vuoden 2013 aikana.

Jatkossa tullaan myös määrittelemään tarkemmin strategiset kansainväliset yhteistyökumppanit ja tiivistämään yhteistyötä yhä syvemmälle tasolle. Tavoitteena on molemminpuolinen hyöty kaikista kumppanuuksista. Koulutusta voidaan kehittää kansainvälisemmäksi lisäämällä myös suomalaisiin opetussuunnitelmiin englanninkielistä opetusta ja kansainvälisiä vierailijaluennoitsijoita. LAMO:n kansainvälistymiseen mietitään myös uusia keinoja.

Täydennyskoulutuksen osalta on mietitty mahdollisuuksia tuotteistaa matkailun tuotekehityksen ja matkailun turvallisuuteen liittyviä koulutuksia. Molemmista on alkamassa kansainvälistymishanke, joiden puitteissa voidaan ideoita viedä eteenpäin.

Kaiken kaikkiaan kansainvälistyminen ja kansainväliset koulutuspalvelut ovat innokkaassa kehitysvaiheessa, joskin monin paikoin oppilaitostasolla. Kansainvälistyminen instituuttina voidaan sisällyttää osaksi seuraavaa toimeenpanosuunnitelmaa.

TAVOITE 5 Instituutti lisää yhteistyötä koulutuksen järjestämisessä

1. Koulutuksen päällekkäisyyksiä on poistettu, erikoistumisen ja synergiaetujen kautta on luotu aiempaa monipuolisempaa perus- ja aikuiskoulutusta.
2. Tuottavuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus ovat pysyvästi korkealla tasolla.
3. Instituutti on yhteistyöverkostoonsa perustuva monipuolinen ja luova kansainvälinen oppimisyhteisö.
4. Yhteisöoppilaitokset sekä elinkeino ovat aktiivisesti mukana instituutin toiminnassa.

Koulutusyhteistyöstä

Koulutuksen yhteistyön kehittämisessä koulutustiimin toiminta on ollut ratkaiseva. Monista muista toimeenpanosuunnitelman tavoitteista poiketen koulutuksen yhteistyömuotoihin koulutustiimillä on ollut valmistelu- ja toteuttamisvaltaa, joten niitä on voitu viime vuosien aikana kehittää tavoitteista pisimmälle.

Koulutusten päällekkäisyyksien ja yhteistyömuotojen käsittely aloitettiin keväällä 2010 koulutusstrategian toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Koulutuksen asiantuntijaryhmä kartoitti opetussuunnitelmien yhtymäpinnat, joille yhteistyötä alettiin kehittää. Kaikille kolmelle koulutusasteelle sopivia ja yhteisiä keihäänkärkiopintoja sovittiin toteutettavaksi kolme: tapahtumamatkailu, kulttuuriosaaminen ja tuotekehitys. Myöhemmin täsmennettiin, että keihäänkärjissä testattaisiin myös kolme eri toteutusmuotoa: tapahtumamatkailusta laadittaisiin kaikille kouluasteille yhteinen opintojakso, kulttuuriosaamisesta tehtäisiin opintojaksojen jatkumo toiselta asteelta yliopiston syventäviin opintoihin saakka ja tuotekehityksestä laadittaisiin kunkin oppilaitoksen oman kurssin lisäksi yhteisiä projektitoteutuksia.

Tapahtumamatkailun opintojen toteuttamisesta on kerrottu jo tavoitteen 1 kohdalla. **Kulttuuriosaamisen** kokonaisuus koostettiin keväällä 2011 yhdestä LAMO:n opintojaksosta (Kulttuurikurkistuksia), yhdestä RAMK:n opintojaksosta (Matkailun ja kulttuurien maailma) sekä kolmesta LaY:n opintojaksosta (Kulttuurimatkailun perusteet, Cultural Studies of Tourism ja Kulttuurimatkailun kenttäkurssi). Jaksot ajoitettiin seuraamaan toisiaan ja jaksojen nivelvaiheisiin oli tarkoitus suunnitella yhteiset seminaarit, jotka toimivat samanaikaisesti edellisen kurssin päätöksenä ja seuraavan aloituksena. Opiskelijat saattoivat opiskella koko polun opinnot tai vain osan niistä. Kokonaisuus alkoi syksyllä 2011 ja on lukuvuonna 2012–2013 toista kertaa toteutuksessa. Erinäisistä syistä nivelvaiheen seminaareja ei ensimmäisellä kerralla saatu järjestettyä kuin yksi. Toisella toteutuskerralla ne pyritään toteuttamaan kaikki. Opiskelijat eivät ole vielä paljon liikkuneet omista oppilaitoksistaan,

Kaikkien yhteisten opintojen
informaatio on löydettävissä MTI:n
nettisivuilta:
[http://matkailu.luc.fi/Suomeksi/
Opiskelu/Yhteiset_opinnot.iw3](http://matkailu.luc.fi/Suomeksi/Opiskelu/Yhteiset_opinnot.iw3)

mutta seminaarit toteutetaan siitä huolimatta. Kokonaisuus muodostaa hyvän paketin ja se jatkuu myös tulevaisuudessa jossain muodossa. Siihen liittyvät opinnot täsmentyvät uusien opetussuunnitelmien valmistuttua keväällä 2013.

Kulttuuriosaamisen innoittamana koostettiin myös **luontomatkailusta** kokonaisuus, johon kerättiin useita luontoa koskevia opintojaksoja eri koulutusasteilta. Paletista tuli hieman laajempi eikä siinä järjestetty yhteisiä seminaareja. Jatkoa mietitään lukuvuodelle 2013–2014 uusien opetussuunnitelmien sallimissa rajoissa. Sekä kulttuuriosaamisen että luontomatkailun kokonaisuuksia on myös mietitty tarjottavaksi aikuiskoulutuksen puolella. Sitä kehittämistyötä täytyy jatkaa vuonna 2013 kuten muutenkin aikuiskoulutuksen yhteistyömuotojen etsimistä. Koulutustiimin koordinoimat yhteistyöt ovat tässä vaiheessa painottuneet perusopiskelijoiden yhteistyömuotoihin.

Tuotekehityksen keihäänkärki ei aikomuksista huolimatta toteutunut alkuperäisidean mukaisesti. Sitten on todettu, että jatkossa kaikki instituutin tuotekehitysopinnot voisivat hyödyntää matkailun integroidun tuotekehityksen hyviä käytäntöjä. Ammattikorkeakoulu ja yliopisto rakensivatkin yhteisen tuotekehitys- ja hinnoittelukurssin keväälle 2012, joka uusittiin syksyllä 2012. Seuraava toteutus on keväällä 2013. Syksystä 2014 mukaan pyritään jollain muotoa ottamaan myös matkailuopiston opiskelijat.

Kaikille yhteisen keihäänkärkien lisäksi on tehty kahdenvälisiä yhteistyötä, jolloin samaa asiaa ei ole turhaan opetettu kahteen kertaan, vaan resurssit yhdistämällä on voitu saada aikaan entistä laadukkaampia opintojaksoja. Pääasiassa **yhteistoteutukset** ovat olleet ammattikorkeakoulun ja yliopiston välisiä: Destination management, Tuotekehitys ja hinnoittelu, Matkailuoikeus (ylempi amk) ja Projektien johtaminen (ylempi amk). Osa edellä mainituista opintojaksoista on toteutettu täysin samanlaisina kaikille osallistujille, osassa oppimistehtävät ovat eronneet kotioppilaitoksittain. Yhteistoteutukset ovat saaneet koulutusyhteistyömuodoista eniten positiivista palautetta. Opettajien ja oppilaitosten eri taustat ja käytännöt ovat tuoneet opetukseen lisää kaivattua

monipuolisuutta. Myös opiskelijoiden erilaiset taustat ja toiminta sekaryhmissä on koettu piristävaksi. Opiskelijoita on ollut yhteistoteutuksissa mukana paljon, sillä kyseiset opintojaksot ovat sisältäneet oppilaitosten omaan tarjontaan eivätkä siksi ole edellyttäneet opiskelijoilta ylimääräistä, ja monesti esteeksikin muodostuvaa, aktiivisuutta tarttua yhteisiin opintoihin.

RAMK:n ja LAMO:n välillä yhteistoteutuksia on suunniteltu mm. majoituspalveluihin, ruoanvalmistukseen ja salitarjoiluun liittyen. Käytäntöön saakka ei yhteistoteutuksissa ole kuitenkaan päästy. Haasteeksi ovat nousseet erityisesti opettajien sitouttaminen yhteistyöhön sekä ammatti- ja ammattikorkeakouluopintojen erilaiset tavoitteet samoillakin aihealueilla. Suunnittelua yhteistoteutusten jatkokehittämiseksi tulee kuitenkin jatkaa, sillä päällekkäisyyttäkin opetussuunnitelmista löytyy. Samalla tulee uudelleen miettiä, voidaanko yhteistoteutuksia järjestää myös muihin kuin edellä mainittuihin sisältökokonaisuuksiin liittyen.

Edellisten yhteistyömuotojen lisäksi yhdessä on toteutettu **projektiopintoja** (ks. tavoite 1). Kaikkien oppilaitosten opiskelijoilla on myös ollut mahdollista osallistua matkailualaa käsitteleville **vierailuluennolle**, seminaareihin ja keskustelutilaisuuksiin Rovaniemen alueella ja saada niistä opintopisteitä yhteisen ohjeistuksen mukaan. Toistaiseksi opiskelijat eivät ole mahdollisuuteen tarttuneet, vaikka luentojen kautta voisi varsin vaivatta saada sekä arvokasta ajankohtaista tietoa alasta että tärkeitä opintopisteitä omaan tutkintoon. Tätäkin mallia tulee jatkokehittää, jotta se tavoittaa opiskelijat paremmin.

Opiskelijat ovat myös pystyneet opiskelemaan ristiin tiettyjä opintojaksoja sellaisenaan instituutin toisista oppilaitoksista. Opintojen kautta opiskelijat ovat voineet laajentaa osaamistaan joko käytännön tai teorian suuntaan oman mielenkiintonsa mukaisesti. Opinnot on voinut sisällyttää omaan tutkintoon. Nämä **ristiinvalittavat** opinnot toteuttavat MTI:n ideaa aidoimmillaan: instituutiyhteistyön kautta opiskelijoille aukeaa uusia ja ainutlaatuisia valinnanmahdollisuuksia. Ristiinvalittavien opintojen tarjonta on laajentunut vuosi vuodelta. Myös opiskelijat ovat löytäneet ne yhä

Ristiinvalittavat opinnot, yhteistoteutukset ja projektiopinnot

Ristiinvalittavat opinnot	2009	2010	2011	2012
- tarjonta, lkm	0	0	9	29
- ilmoittautuneet, lkm	0	0	11	44
- suoritukset, op	0	0	0	55,5
Yhteistoteutukset				
- tarjonta, lkm	0	1*	6	7
- suoritukset, op	0	0	744	709,5
Projektiopinnot				
- tarjonta, n. lkm	0	0	10	20
- suoritukset, op	0	0	0*	48,5**
Luentotaskut				
- tarjonta, n. lkm	0	0	20	25
- suoritukset, op	0	0	0	0

* Suoritukset kirjautuivat vuodelle 2011.

** Projektit ovat yleensä toteutuneet RAMK:n opiskelijoiden voimin, jolloin opintopisteet ovat kirjautuneet opiskelijan omiin opintoihin eikä niitä ole tilastoitu yhteisinä opintoina. Eri koulutusasteiden opiskelijoita yhdistäviä projekteja oli vuoden 2012 loppuun mennessä toteutettu noin 10.

paremmin, kun idea on tullut tutuksi ja positiiviset viestit opiskelijoiden kokemuksista ovat levinneet. Myös markkinointia on tehty runsaasti. Kasvaneesta kiinnostuksesta huolimatta opiskelijat ovat olleet varsin arkoja astumaan itsenäisesti toisen oppilaitoksen opintoihin ja ristiinvalittavien opintosuorituksia on kertynyt vielä aika vähän. Jatkossa tuleekin panostaa yhä enemmän erilaisen tiedotuskanavien käyttöön ja opiskelijoiden rohkaisemiseen ja innostamiseen, jotta mahdollisuudet konkretisoituvat useammille opiskelijoille. Samoin ristiinvalittavien aikataulutusta tulee edelleen kehittää, jotta opiskelijoilla on aidosti mahdollisuus osallistua toisten oppilaitosten opintoihin. Lukujärjestysten ristiinvalittaville opinnoille varatut blokit ovat helpottaneet suunnittelutyötä. Ristiinvalittavien opintojen alkuvaiheessa suuria haasteita asettivat myös tekniset ongelmat (kuten opintoihin ilmoittautuminen ja opiskelijoiden ja opintojen rekisteröinti), mutta ne saatiin ratkottua yhdessä atk-palvelujen kanssa.

Myös uutta opetussuunnittelua on pyritty tekemään niin, että päällekkäisyyksiltä vältytään ja yhteiset opinnot otetaan huomioon jo suunnitteluvaiheessa. Opetussuunnitteluprosessien vaikeudesta johtuen yhteiselle suunnitteluryhmälle ei toimeenpanosuunnitelmasta poiketen nähty lopulta tarvetta, vaan prosessia on esitelty koulutustilaisuuksissa muutamaan otteeseen. Uudet opetussuunnitelmat sekä ammattikorkeakoulussa että yliopistossa valmistuvat alkuvuodesta 2013. Ennen viimeistelyä tehdään vielä lopullinen täsmäytys, jotta opetussuunnitelmat ovat riittävän erilaisia, mutta noudattavat yhteistä MTI:n strategiaa.

Tuloksellisuudesta

Tuottavuutta, taloudellisuutta ja vaikuttavuutta mitataan oppilaitoksissa jatkuvasti omilla mittareilla. Käytännössä uuden toiminnan aloittaminen ja toimintamallien hakeminen ovat luonnollisesti syöneet resursseja perustoimintaa enemmän. Toiminnan vakiintuessa on kuitenkin päästy hyviin tuloksiin monella sektorilla. Instituutin myönteinen henki on näkynyt niin tutkintojen kuin julkaisujenkin määrän selvänä kasvuna. Haasteen tulevaisuudelle aiheuttavat yhä tiukkenevat määrärahat ja kovenevat tavoitteet. Toiminnan laadun turvaaminen edellyttää jatkossakin oikeita päätöksiä resurssien kohdentamisesta ja toimenpiteiden priorisoinnista.

Sidosryhmäyhteistyöstä

Toimeenpanosuunnitelman mukaiset yhteistyömuodot MTI:n oppilaitosten muiden koulutusalojen tai sidosryhmätahojen ja -oppilaitosten (LEO, LAPPIA, ILO, SAKK) eivät ole edenneet täysin suunnitelmien mukaan. Paremmin on onnistunut yhteistyö oppilaitosten muiden koulutusalojen kanssa. Yleensä kyseiset yhteistyöt ovat perustuneet jo vakiintuneisiin toimintamalleihin tai luontevaan yhdessä tekemiseen. Esimerkiksi matkailututkimuksessa on opintojaksoja tuotettu yhdessä oikeustieteiden tai taiteiden tiedekunnan kanssa osana opetussuunnitelmia, mm. EMACIM-maisteriohjelma on yhteinen taiteiden tiedekunnan kanssa. Paljon on voitu hyödyntää myös yhteiskuntatieteiden tiedekunnan muiden oppiaineiden asiantuntemusta. Ammattikorkeakoulussa on esimerkiksi tuotettu opintoja

Tuottavuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus

Opiskelijoita / opettaja	2009	2010	2011	2012
- LAMO	*	*	14,4	15,6
- RAMK	*	*	17,8	18,6
- LaY, htv	*	5,8	6,7	4,4
Suoritetut perustutkinnot				
- LAMO	*	*	124	131
- RAMK (+ YAMK)	87 + 3	76 + 2	90 + 8	90 + 9
- LaY (maisterin tutkinnot)	9	14	19	26
Tutkinnot / opettajat				
- LAMO	*	*	3,35	3,74
- RAMK	*	*	3,97	4,26
- LaY	*	0,36	0,53	0,53
Kaikki määrärahat € / tutkinnot				
- LAMO	*	*	38 264	37 059
- RAMK	*	*	35 697	37 130
- LaY	*	*	101 986	64 068
Ulkopuolisen rahoituksen osuus kokonaisbudjetista				
- LAMO	*	*	*	*
- RAMK	*	*	17,6 %	22,6 %
- LaY	*	*	24,0 %	24,0 %

* Suurin osa tiedoista on saatavissa vain vuodesta 2011 alkaen. LAMO:ssa ei rekisteröidä ulkopuolista rahoitusta kuten korkeakouluissa.

yhdessä palvelualojen kanssa tai liikunnan ja vapaa-ajan yksikön kanssa. Matkailuopisto on tehnyt yhteistyötä esim. Levillä toimivan LAO:n rakennuspuolen kanssa. Kokonaiskuvaa on kuitenkin vaikea saada selville, sillä verkostoja ja yhteistyömuotoja on niin eri tasoilla. Yksinkertaisimmillaan yhteistyö voi olla opettajien kahvipöytäkeskustelua, josta saa uusia ideoita oman opetuksen toteuttamiseen. Jatkossa voidaan miettiä yhteistyön dokumentoinnin tehostamista sekä mallien laajentamista ja koordinoitumpaa ja pitkäjänteisempää kehittämistä.

Sidosryhmätahojen ja -oppilaitosten kanssa yhteistyö ei ole ollut niin välitöntä. Neuvotteluja yhteistyön aloittamisesta on käyty ja yhteistyösopimuksiakin osin laadittu, mutta lähinnä on vain päätetty siitä, että yhteistyötä voidaan tehdä. Käytännön toimenpiteet ovat jääneet vähäisiksi ja verkostoyhteistyön kehittämiseen onkin panostettava lähivuosien aikana vahvasti. Erityisesti samoissa toimitiloissa toimivan LEO:n kanssa yhteistyössä olisi kehitettävää. Elämykset kuuluvat myös instituutin vahvuuksiin ja yhdessä niiden osaamista voitaisiin kehittää niin koulutuksessa kuin asiantuntijapalveluinakin yrityksissä.

Instituuttiyhteistyö on selvästi muuttanut korkeakoulujen opetusta ja toimintatapoja. Henkilökunnan välinen yhteisöllisyys on myös lisännyt

uusien ideoiden runsautta ja erilaisten yhteistyömahdollisuuksien kokeiluhalukkuutta. Koulutuksessa kuunnellaan nyt herkemmin myös elinkeinoelämän palautteita. Toisella asteella yhteistyö on näkynyt koulutuksen osalta vähemmän, mikä johtuu osittain luontaisesti myös erityyppisestä opetuksesta. ”Instituuttihengen” levittäminen koko organisaation läpi vaatiikin vielä töitä.

Elinkeinon suoraa osallistumista voidaan myös edelleen vahvistaa. Kontakteja eri muodoissa on tosin jo lähes joka opintojaksolla. Ammattikorkeakoulun MTI-opetus on useaan kertaan palkittu TKI-pisteiden runsaudesta. Toisaalta monet näistä kontakteista perustuvat ihmisten henkilökohtaisiin suhteisiin työelämään. Instituutin kannalta voi silti olla hyvä koordinoida yhteistyön muotoja. Tätä työtä helpottamaan on instituuttiin tulossa oma CRM-järjestelmä. Näin voidaan kartoittaa kaikki aiemmin tehdyt yhteistyöt ja käyttää niitä jatkossa hyödyksi entistä tehokkaammin ja jäsenellymmin. Vaikka monesti juuri välittömällä ja henkilökohtaisilla yhteistyösuhteilla on suurempi vaikuttavuus kuin virallisilla kanavilla (kuten on osoittautunut esim. kumppanuusklubin kanssa), voidaan koordinoivalla järjestelmällä saada näistä välittömistäkin instituutin yhteisiä.

MTI:n kunnianhimoisena tavoitteena on olla monipuolinen ja luova kansainvälinen oppimisyhteisö. Kovin kaukana tuosta tavoitteesta ei olla. Monipuolisuus on viimeisten vuosien aikana selvästi lisääntynyt erilaisten koulutuksen yhteistyömuotojen ja opiskelijan oppimispolkujen moninaistumisen myötä. Henkilökunnan tultua tutuksi toisilleen myös luovuus yli oppilaitosrajojen on lisääntynyt. Monet yhteensovittamisen ongelmat ovat myös pakottaneet hyvin innovatiivisiinkin ratkaisuihin. Kansainvälistyminen on ollut vielä maltillista, mutta oman toiminnan selkeytymisen jälkeen suunnitelmat sen kehittämiseen ovat selvät ja panostuksia kansainväliseen toimintaan tullaan lähivuosina lisäämään huomattavasti. Osaamista instituutissa on paljon. Työtä sen täysimittaiseen hyödyntämiseen tehdään jatkossa entistä painokkaammin. Kun kehityksen nykyisestä vauhdista pidetään tulevaisuudessakin huolta, voidaan seuraavan strategian tavoitteet nostaa yhä korkeammalle kohti kansallista ja kansainvälistä huippua.

Koulutustiimi kokoontui vuonna 2010 4 kertaa, vuonna 2011 8 kertaa
ja vuonna 2012 9 kertaa.

Kevään 2010 aikana toimineessa koulutussuunnittelun asiantuntijaryhmässä jäseninä
olivat Kaarina Kantele, Outi Rantala, Riitta Karusaari, Markku Viru, Mikko Vehkaperä ja
opiskelijoiden edustajana Hannu Mällinen, Linnea Rasmus ja Annika Springare.

Koulutustiimin kokouksiin vuosina 2009–2012 osallistuivat jäseninä tai varajäseninä
seuraavat henkilöt:

Aija Nieminen
Eila Linna
Hannu Mällinen
Heidi Kaihua
Heli Ilola
Jari Järviluoma
Jasmine Sepponen
Jenny Janhunen
Johannes Haapakoski
José-Carlos García-Rosell
Kaarina Kantele
Laura Juntunen
Leila Rautio
Linnea Rasmus
Maria Hakkarainen
Marjo Kilpijärvi
Matti Liimatta
Mika Kylänen
Mikko Vehkaperä
Minni Haanpää
Outi Rantala
Päivi Kontiokoski
Päivi Niska
Riitta Karusaari
Sari Poikela
Sarita Koivuranta
Satu Leinonen
Tarja Tammia
Teija Tekoniemi-Selkälä

Tilastojen keruussa suurena apuna olivat Merja Eskelinen, Sari Huovinen,
Leena Inkeröinen, Sylvi Kangas, Päivi Kontiokoski, Hanna Marttiini, Minna Nousiainen,
Marja-Liisa Piittisjärvi ja Tuija Syväjärvi.

Suuri kiitos heille!

